

Универзитет у Београду, Филозофски факултет –
Одељење за историју уметности, Београд

УДК 72.01(082)(049.32)
711.4(082)049.32)

РЕЧ О АРХИТЕКТУРИ

PETAR BOJANIĆ, VLADAN ĐOKIĆ
(UREDNICI), *TEORIJA ARHITEKTURE I
URBANIZMA*, BEOGRAD: UNIVERZITET U
BEOGRADU, ARHITEKTONSKI FAKULTET,
2009. – *MISLITI GRAD*, BEOGRAD:
UNIVERZITET U BEOGRADU,
ARHITEKTONSKI FAKULTET, 2011 –
DIJALOZI SA ARHITEKTAMA, BEOGRAD:
UNIVERZITET U BEOGRADU,
ARHITEKTONSKI FAKULTET, 2011 –
ARHITEKTURA KAO GEST, BEOGRAD:
UNIVERZITET U BEOGRADU,
ARHITEKTONSKI FAKULTET, 2012 –
TEHNIKA I TEHNOLOGIJA U ARHITEKTURI,
BEOGRAD: UNIVERZITET U BEOGRADU,
ARHITEKTONSKI FAKULTET, 2014.

Пет књига које се налазе преда мном чине јединствену целину, због тога не могу да се с обзиром на њихов однос посматрају као објекти „без прозора”. Према томе, зборници у овој серији јесу тек условно самостални, иако сваки од њих јесте омеђен сопственим корицама и има прву и последњу страницу, јер постоји међусобна референција – често тематски блок који се тиче конкретног предмета у једном од зборника води у други, њему у потпуности посвећен. На пример, поглавље „Град” у *Теорији архитектуре и урбанизма* најавило је зборник *Мислити град*. Назнаку *Технике и технологије у архитектури* пронаћи ћемо у једном од поглавља *Дијалога са архитектима*, у „Архитекти инжењеру”.

Обим и садржајност зборника са малтене енциклопедијском интенцијом отварају мноштво различитих праваца у промишљању о питању архитектуре. Међутим, један се

чини основним и најбитнијим и на њега се као таквог ваља ограничити. Које и какве су границе пројекта који су остварили њихови уредници, Петар Бојанић и Владан Ђокић? На то се једино може одговорити ако се проблем смести у поље односа између архитектуре и језика. Питање како је могућ дискурс о једном не-дискурзивном облику уметности какав је архитектура већ је на одређеним местима у њима назначен и присутан. Од тих текстова, дакле *изнутра*, треба поћи да би се увидели могућност и успех овог уређивачког подухвата. Они су погодни за овакву проблематизацију из разлога што је сврха њиховог окупљања да обухвате целокупну архитектонску мисао у њеним различитим видовима.

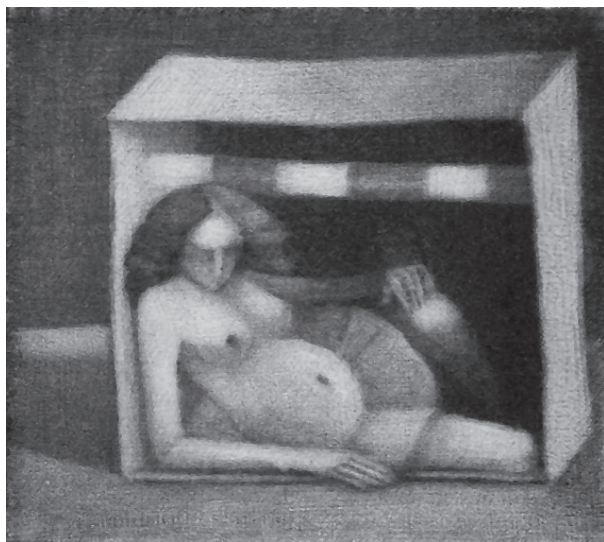
Са тим у вези, више је него провокативна мисао коју је изрекао Нелсон Гудмен (Nelson Goodman) у „Значењу грађевина”, једном од овде присутних текстова: „Уз неке занимљиве изузетке, архитектонска дела не означавају, односно не описују, не говоре, не осликавају, нити портретишу. Она значе, уколико уопште имају неко значење, на друге начине.” Та идеја не оспорава једноставно легитимитет постојања архитектонског дискурса, али га у много чему проблематизује. На који начин архитектонска уметност може да се посматра као језик, ако, видимо, грађевине „не говоре”? Да ли зграде говоре или не никако не може да нема последице по статус и могућност говора о њима.

У овим текстовима, где су уредници зборника дали реч архитектима и теоретичарима архитектуре да проговоре код нас, на нашем језику (неки и по први пут), налазимо на термине као што су „урбанистички речник” или „језик архитектуре”. Место једног од почетака у успостављању аналогije између језика и архитектуре, како то проналазимо у зборнику *Архитектура као гест*, јесте у делу „Књига о архитектури” Жермена Бофрана (Germain Voffrand) из 1745. године: „Профили одливака и остали елементи који чине зграду, у архитектури представљају оно што речи јесу у говору.” Архитектура тако може да се посматра као језик у том смислу што она означава комуникативни систем који се састоји из комбинације посебних јединица у складу са правилима властите синтаксе.

Феномен речитости може да се метафорички пренесе и на ниво изражајности грађевинских елемената, као и појавности зграде уопште. Ту позицију потенцира, на пример, Роберт Вентури (Robert Venturi). У интервјуу „Људи имају право на лепу архитектуру”, који је преузет из књиге *Talking Architecture* (2008), он ће рећи: „Архитектура, такође, треба да нам нешто говори, баш као што су то некада чиниле цркве. Коначно, оне нису напросто немо постојале, биле су то

грађевине неизмерне речитости.” У сваком случају, ако су одређена зграда, или уже гледано, њена фасада „причљиви”, тај термин неће бити употребљен у дословном смислу. У супротности са идејама и поетиком градитеља *Куће Ване Вентури* и писца књиге *Сложеност и противречност у архитектури*, теоретичар Мајкл Хејз (Michael Hays) говориће о делу Мис ван дер Роа (Mies van der Rohe) као о „чистини неумољиве тишине”, то јест о „тишини коју представља сâма уметничка форма”. Одсуство речите изражајности или њено присуство код одређених објеката ипак не ремете начело по коме они изворно „говоре” на нем начин.

На крају – једно отворено и инспиративно питање – ако архитектура јесте не-дискурзивна уметност, одакле то да дело Петра Бојанића и Владана Ђокића толико проширује хоризонт мог погледа на њу? Ако архитектонски објекти не говоре, како то да ми ових пет зборника толико говоре о њима? Они то без икакве сумње чине и то ће наставити да чине и у будућности, упркос или управо зато што на то питање одговор и даље чека.

Снежана Петровић, *Кутија*,
мецотинта, 4,8 x 5,5 цм, 2015. година